

Caledonian slipper lobster
(*Parribacus caledonicus*)

Flathead lobster
(*Thenus orientalis*)

Na veimataqali urau yavarua kei na vanua era bula voli kina

E rau veiwekani na urau yavarua kei na urau vakavotona (Tabana e 13 ni Tukutuku), ka raraba na tolodrau ruarua.

E levu na kena mataqali era qolivi me ra kakana e na veiyanyanu e na Pasifika ka vica ga era na vakamacalataki eke. O ira oqo e wili kina na urau yavarua, ni Caledonia (*Parribacus caledonicus*) ka ra tubu me 180 na milimita ka ra robota na ra ni wasawasa na Pasifika.

Na urau sababa mai Hawaii (*Parribacus antarcticus*) e kunei e na veiwasawa taucoko ka wili kina na wasawasa e na ra ni Pasifika. Na mataqali urau qo e yacova na 200 na milimita na kena balavu.

Na urau sababa rabaraba (*Thenus orientalis*) era robota na wasawasa na Idia kei na Pasifika ka ra tubu me 280 na milimita na kedra balavu ka 0.5 na kilo na kedra bibi.

Na veivanua era susu kina kei na nodra i kanakana

Na urau sababa era dau vakaitikotiko e na boto ni sauloa ka ra tiko e na tobu mamatia kei na veiqakilo e na veicakau.

E levu na kena mataqali era dau vakasasa e na bogi ka ra buluti ira e na nuku se ra vuni e na veiqakilo e na siga. E so, me vaka na urau ni Caledonia era vakaitikotiko e na veiqakilo se so na ivunivuni ka tiko na kedra katuba lalai.

O ira na urau yavarua era dau kana vivili, ura lalai, qari, baca ni waitui, kei na gasagasau. O ira na cumu, kawakawa kei na kuita era dau kania na urau sababa.

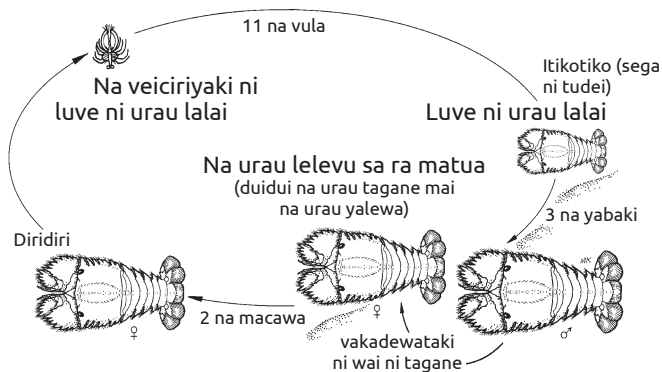

Na nodra vakasucu kei na i vakarau ni nodra bula

E tiko na urau sababa tagane kei na ka yalewa ka ra yacova na gauna ni nodra vakasucu ni rauta toka ni ra sa yabaki 3.

E na gauna ni vakawa, dua na urau tagane (♂) e balata yani na nona wai e na ruku ni yagona na urau yalewa (♀). Na urau yavarua yalewa e vakalutuma mai e 100,000 na yaloka ka ra kunekune taka tiko me 2 na macawa se sivia, ka veisau na kedra roka mai na damudamu katabuto ki na roka dravu. Era vakasucuma na luve ni urau lalai ka ra ciri voli e waitui ka rawa ni yacova e 11 na vula. E lailai mai na dua e na veiyadolu era rawa ni bula ka ra tiko e na boto ni sauloa me ra luve ni urau lalai. E lailai mai na dua e na veiyadrau na luveni urau lalai era na bula ka ra na matua ka rawa ni ra bula tiko e na loma ni yabaki 10.

Na i vakarau ni qoli

O ira na urau yavarua era dau taleitaka na nuku e boto ni sauloa me vakataki ira e dua na kena mataqali urau (*Thenus*) ka ra dau qolivi e na vakasavuba kei na dai e bacani. O ira ka ra taleitaka na cakau era dau tomiki e na bogi se ra nunuvi e na kena vakayagataki na icegecegu kei na kena iyaya, vakayagataki tale ga na moto.

Na tiki ni itukutuku oqo e vakarautaka na SPC (www.spc.int) ni rau sa veitaratara vata kei na LMMA Network (www.lmmanetwork.org) me vukei ira na na veikoro dauqoli e na kena soli eso na i vakasala ni kena maroroi vinaka na iqoliquoli. Me qai laurai na ivola dusidusi e na kena vakamacalataki na veivosa era vakayagataki e na tiki ni tukutuku oqo. Na veitaba mai vei Matthieu Juncker.

Na i vakarau ni veiqaravi kei na veika ka rawa ni vakayacori

O ira na tabana ni qoliquoli e na vica na veimatanitu e na Pasifika era sa yalana na lelevu ni urau sababa ka sa tabaki tale ga e na ivola ka vakatokai "*Size limits and other coastal fisheries regulations used in the Pacific Islands region*" (www.spc.int).

Eso na veitabana vakamatanitu era sa vakatabuya na qolivi ni urau sababa kei ira na urau sa ra bukete tu. O French Polynesia sa vakatabuya na qolivi ni urau sababa mai na 1 Noveba – 31 Januəri me maroroi ira na urau sababa.

O ira na veikorokoro era rawa ni ra vakayacora na veika oqo.

- **Vakatabui na vakayagataki ni nunu ena kasi (SCUBA).** Na ivakarau ni kedra qolivi na urau me volitaki e rawa ni vaqeaavutaka na urau lelevu mai na dua na iqoliquoli.
- **Vakatabui ni qolivi na urau yavarua lalai.** Me vaqaqacotaki na yalani ni lelevu ni urau yavarua me qolivi kevaka sa vakadonui; kevaka e sega, me yalani vakoro na lelevu ni urau e na na veivanua voleka (vakayagataki na ivola dusidusi ni SPC).
- **Vakatabui na qolivi ni urau ka ra sa vakayaloka tiko.** O ira na urau yalewa era kauta tiko na yaloka ka ra laurai rawarawa e ruku ni yagodra. Ia, na iyalayala oqo e na sega ni yaga kevaka era cokai na urau.
- **Vakatabui na volitaki ni urau ki vanua tani.** Dina ga ni lawa oqo e baleta na matanitu levu, eso na veikorokoro e na veivanuani lalai era sa vakatabuya na volitaki ni urau ki na veivanua tani me maroroi kina na nodra iqoliquoli ka vakayarayaratiki ira mai na saravanua.
- **Me veisau tiko na qolivi ni urau e na veicakau.** E na dua na vanua e rawa ni qolivi e na dua na yabaki ka qai biu tu me kua ni qolivi e na vica na yabaki; me rauta e tolu na yabaki na gauna me kua kina ni qolivi na urau me rawa ni ra tubu me ra matua.
- **Vakatabui na qoli e na gauna era vakasucu kina na urau.** Na gauna ni vakayaloka sa rawa ni ra kila na dauqoli e na koro. Kevaka e sega, me dikevi tiko na qoli urau taucoko ni dua na yabaki ka qai vakatabui na qoli urau me dua na vula se sivia me yacova ni ra sa laurai mai na urau ka ra vakayaloka tiko.
- **Yalani na qoli urau vakoro.** Na yalani ni qoli urau vakataga se iwiliwili ni urau e sa qolivi ka rawa ni veiganiti kevaka sa volitaki tiko na urau. E rawa ni yalani me 10 na urau dua na tamata dua na siga.

Na luve ni urau lalai era dau ciri vakabalavu sara e waitui ni bera ni ra qai vakaitikotiko e na veicakau ka yawa sara toka. Kena ibalebale na veika e vakayacora e dua na koro e na kena qaravi na iqoliquoli ni urau e rawa ni sega ni ra rawa ilavo kina na dauqoli. Na iwali vinaka duadua me ra duavata na veikorokoro e na veibaravi veivolekati me ra cakacakatata na lewa ni qaravi sasaga oqo.